

משרד החינוך

מערכת שידורים לאומית

גישות ביקורתיות חלק שני

תיאוריות ניאו מרקסיסטיות

שם המורה: ענת ווגמן

מה נלמד היום?

- מהי אידיאולוגיה וסוגי אידיאולוגיות.

- התיאוריות הניאומרקסיסטיות:

* **אסכולת ההגמוניה** - תפקידה של התקשורת, תודעה כוזבת.

* **אסכולת פרנקפורט** - רידוד התרבות.

* **האסכולה הפוליטית כלכלית** - הבעלות על התקשורת.

מהי אידיאולוגיה?

• **אידיאולוגיה- רעיון/ אמונה, שבאמצעותם אנו מונים את תפיסת העולם שלנו.**

אידיאולוגיה **מבנה מציאות** ואת הסדר החברתי והפוליטי.

סוגי אידיאולוגיות:

- **אידיאולוגיה פאשיסטית** – שליט יחיד. המפלגה מעל הכל. הערצה של ההתפתחות הטכנולוגית.
- **אידיאולוגיה נאצית** – תורת הגזע.
- **אידיאולוגיה פמיניסטית** – שיוויון לנשים.
- **אידיאולוגיה קאפיטליסטית** - התנהלות מכוונת רווח כלכלי.

ניאומרקסיזם

תיאוריית ההגמוניה:

- אנטוניו גרמשי, הוגה דיעות איטלקי, בחן את יחסי הכוחות באיטליה לאחר מלחמת העולם הראשונה ואת עליית הפאשיזם והוא, כמו מרקס, בדק מדוע הפועלים מקבלים את הקפיטליזם, תפיסת עולם המנוגדת לאינטרסים שלהם?

ניאומרקסיזם

תיאוריית ההגמוניה:

גרמשי טוען כי :

- הגמוניה היא שליטה של החזקים באמצעות שליטה רכה – לא דרך כפייה בכוח, אלא דרך שיכנוע של הכפופים להם כי המצב הקיים נכון, הגיוני וטוב. המשך השליטה שלהם זו דרך הטבע – המצב הראוי והטבעי.

תיאוריית ההגמוניה

אידיאולוגיה

התיאוריה יוצאת מתוך ההנחה כי **האידיאולוגיה** היא זו הקובעת את מערכות הכוח והשליטה בחברה. האליטה **לא** שולטת בגלל הכוח הכלכלי שלה, אלא משום שכולנו באופן גורף מסכימים עם **האידיאולוגיה** של חלוקת החברה למעמדות.

הגמוניה

מה תפקידה של התקשורת?

הטענה העיקרית של תפיסה זו היא כי יצרני התקשורת אינם מייצרים אידיאולוגיה אלא **משעתקים** אותה.

שיעתוק הינו העתקה חוזרת של ערכים ואידיאולוגיה הקיימים ביסודות החברה הקפיטליסטית.

לדוגמא: עבודה קשה תוביל להצלחה.

הגמוניה

תפקידה של התקשורת

התרבות הופכת את הערכים של המעמד השליט למובנים
מאליהם. לכאלו הנתפסים כנכונים.

יצרני התקשורת כחלק מבעלי ההון משתמשים בפרסומות,
אופרות סבון, קומדיות כשבכולן מוצג מעמד בינוני גבוה.
הציבור מאמץ מרצונו את סמלי הסטטוס וסגנון החיים
המוצגים להם.

התקשורת בשרות האידיאולוגיה

פרסומות – הופכות אותנו לשוק צרכנים. גורמות לנו לחשוב שלכל בעיה יש פתרון דרך צריכה. אם יש לנו בעיה אפשר לרכוש מוצר שיפתור אותה.

אופרות סבון (טלנובלה) – חלוקה לטובים ורעים, תחרות, רקע זוהר ונוצץ, מעמדות, סיפור אהבה שמוכיח שהכל אפשרי – סיפור סינדרלה -להפוך לנסיכה.

קומדיות – הגיבור תמיד מתיישר לפי הסדר החברתי. הסוף תמיד טוב.

אסכולת פרנקפורט

תעשיית התרבות

חברי הקבוצה מגיעים מגרמניה (מאונ' פרנקפורט)
"מ"תרבות גבוהה

בתקופת מלחמת העולם השנייה הם בורחים לארצות הברית
שם הם נחשפים לתרבות הפופולרית שנתפסת על ידם כ"
"תרבות נמוכה

או הם מכנים זאת "תעשיית התרבות"
"חרושת התרבות".

אסכולת פרנקפורט

"לחם ושעשועים"

תרבות גבוהה - מחייבת השכלה. הופכת את האדם למוסרי יותר בעל מודעות ומחשבה. יש בה תהליך של זיכור. לא מתיישנת ושומרת על ערכה.

shutterstock.com • 197492309

אסכולת פרנקפורט

"לחם ושעשועים"

- **תרבות פופולרית (נמוכה)** - עובדת בשיטת הייצור ההמוני. עולם של זוהר מזויף ומכוון רווח. מתיישנת וצריך לחדש אותה בכדי לצרוך משהו חדש אבל מאוד דומה.

אסכולת פרנקפורט

תעשיית התרבות

כל התוצרים של תעשיית התרבות - מטרתם להרוויח כסף.
האיכות לא רלוונטית

האומן מתאים את עצמו לשוק ונמדד במכירה

כל המוצרים דומים זה לזה עם שינויים קלים – פס ייצור והפצה:
המוני בכל התחומים

אופנה, מוסיקה, קולנוע, תוכניות טלוויזיה

אסכולת פרנקפורט

תודעה כוזבת

- התקשורת מייצרת תרבות פופולארית שמסיחה את דעתנו מבעיות הקיום האמיתיות ומעודדת אותנו בעיקר על ידי פרסומות לצרוך מוצרים שמעניקים לנו **תחושה כוזבת** של אושר רגעי.
- התקשורת יוצרת מצג שווא כאילו הכול טוב, כולם שווים וצורכים את אותם התכנים - **תחושה כוזבת** שאין הבדלי מעמדות – אין בעצם על מה להילחם.

אסכולת פרנקפורט

הביקורת של חברי האסכולה

- התרבות הפופולרית מנצלת את הכוח שלה לגרום לנו לאסקפיזם (בריחה מהמציאות) והסחת דעת מהבעיות הקיומיות והכלכליות שלנו.
- יוצרת סולידריות מזויפת של שותפות גורל כאילו כולנו שותפים לאותה תרבות – כל המעמדות שווים.

אסכולת פרנקפורט

הביקורת של חברי האסכולה

- התרבות הפופולרית מנצלת אותנו כדי להניע את הקפיטליזם ולקנות עוד ועוד.
- מחיקת שונות של תרבויות, כל התרבויות מתחילות להיראות אותו דבר - מאמצות את התרבות הפופולרית המערבית כמודל. נוצר מצב של קפיטליזם תאגידי כמו תוצרי אופנה, חברות מזון מהיר.

האסכולה הפוליטית כלכלית

"בעל הדעה הוא בעל המאה"

אמצעי התקשורת הינם עסקים כלכליים לכל דבר,
עסקים שהאינטרסים שלהם מכתיבים את מסריהם.

משום כך התקשורת אינה ממלאת את ייעודה החברתי הרצוי
שהוא עידוד ההמון למחשבה וביקורת על השלטון
הקפיטליסטי

האסכולה הפוליטית כלכלית

"בעל המאה הוא בעל הדעה"

- התיאוריה מתמקדת במבנה הבעלות על אמצעי התקשורת בעלי ההון שולטים באמצעות כוחם הכלכלי על התכנים.
- העוצמה הכלכלית קובעת אלו דעות ישמעו ואלו ישתקו.
- לממסד הפוליטי, הכלכלי והתקשורתי שאיפה זהה והיא לשמר את הסדר החברתי והכלכלי הקיים לטובתם.

"המסע של סיון" – ראיון עם העיתונאית סיון רהב מאיר בערוץ 12

דוגמא לתיאורית ההגמוניה מדקה 13:20 – 15:00

דוגמא לתיאוריית פרנקפורט בדבריה
מדקה 31:50 – 33:20

מטלת סיכום

משימה:

- בחרו אחת מתוכניות הריאליטי הפופולאריות המשודרות כיום.
- הסבירו כיצד באות לידי ביטוי בתוכנית בה בחרתם שלוש התיאוריות שלמדנו (תיאוריית ההגמוניה, פרנקפורט, התיאוריה הפוליטית כלכלית)
- בחרו תוצר תרבותי כלשהו (סרט, קליפ, פרסומת, תוכנית טלוויזיה). כתבו **ביקורת** ניאומרקסיסטית על התוצר בו בחרתם תוך שימוש במושגים אותם למדתם.

מדינת ישראל
משרד החינוך

שימוש ביצירות מוגנות בזכויות יוצרים ואיתור בעלי זכויות

השימוש ביצירות במהלך שידור זה נעשה לפי סעיף 27א לחוק זכות יוצרים, תשס"ח-2007. אם הינך בעל הזכויות באחת היצירות, באפשרותך לבקש מאיתנו לחדול מהשימוש ביצירה, זאת באמצעות פנייה לדוא"ל rights@education.gov.il